

**ՅՈՒՐԱՅԻՆԻ ԵՎ ՕՏԱՐԻ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԲԱԶՄԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ**

ՂԱԶԱՐ ԱՎԵՏԻՄՅԱՆ

Միգրացիոն գործընթացները մարդկությանն ուղեկցել են նրա պատմության որջ ընթացքում: Առավել բարենպաստ պայմաններ որոնելու ճանապարհին մարդիկ նոր տարածքներ են յուրացրել, նոր երկրներ տեղափոխվել՝ փորձելով կա՛մ հարմարվել նոր միջավայրին, կա՛մ էլ այն հարմարեցնել իրենց պահանջներին ու պատկերացումներին: Նոր միջավայրն իհարկե թելադրել է իր պայմանները. երկուստեք շփումներն առաջ են բերել յուրահատուկ փոխհարաբերություններ ու երեվոյթներ, ինչպիսիք են, օրինակ, հակազդեցությունը, հարմարումը, հակադրությունը, համագործակցությունը և այլն:

Ժամանակակից աշխարհում, գլոբալ գործընթացների ուղեկցությամբ, միգրացիոն տեղաշարժերը նոր որակ են ստացել, ուստի միջմշակութային փոխներթափանցումների, երկխոսությունների ու հակադրությունների համատեքստում առաջացել են յուրայինների ու օտարների համագոյակցության նոր մարտահրավերներ, որոնք լուծելու ու հաղթահարելու համար առաջարկվում են տարաբնույթ մոտեցումներ ու գաղափարներ: Դրանցից թերևս ամենատարածվածը բազմամշակութայնությունն է, որը դարձել է ժամանակակից հասարակագիտական, մշակութաբանական, փիլիսոփայական ու բնագիտական տարբեր հետազոտությունների և ուսումնասիրությունների առանցքային թեմա. ինչպե՞ս է դա հնարավոր, դրա ձևավորման ինչպիսի՞ միտումներ են նկատվում և այլն: Բայց մինչ սոցիալական աշխարհում յուրայինի և օտարի փոխհարաբերությունների արդի դրսևորումներին անդրադառնալը փորձենք տեսնել, թե յուրայինի և օտարի ինչպիսի փոխհարաբերություններ կան, օրինակ, «սոցիալական միջատների» կյանքում:

«Սոցիալական միջատ» (մեղուներ, կրետներ, մրջյուններ և այլն) հասկացության առաջադրմամբ գիտնականներն այն համոզմանն էին, որ միջատների «սոցիալական կյանքը» խիստ սահմանափակված է իրենց բնով և ունի իր հստակ «սահմանները»: Որպես աքսիոմ ընդունված էր, որ եթե որևէ միջատ ներթափանցեր մեկ այլ խումբ, ապա պարզապես կոչնչացվեր: Այս մոտեցման հիմքում ընկած էր այն կանխադրությո՞ւնը, որ այս կամ այն սոցիումին պատկանելը որոշվում է ծնունդով:

Իհարկե «սահմանների» գոյությունը բոլորի կողմից ընդունելի է, սակայն դրանց թափանցելիությանը վերաբերող կարծիքները տարբեր են: Մի քանի տարի առաջ լոնդոնյան կենդանաբանների մի խումբ Պանամայում կրետների «սոցիալական կյանքը» ուսումնասիրելիս կատարեց այնպիսի անսպասելի բացահայտումներ, որոնք փոխեցին հասարակական միջատների մասին դարեր շարունակ եղած կարծրատիպային պատկերացումները: Նրանք պարզել են, որ կրետները հնարավորություն չունեն իրենց պարսի սահմանները դարձնել անթափանցելի, ինչի հետևանքով տեղի են ունենում «օտարների» ներթափանցումներ «յուրայինների» խումբ: Նրանք նախ և առաջ չեն արձանագրել պարսերի միմյանց դեմ պատերազմելու մեծաքանակ օրինակներ: Երկրորդ «աշխատուժի» տեղափոխումը մի խմբից մյուսը հավանաբար անհրաժեշտ է առանձին խմբերում թվաքանակը կարգավորելու համար: Ի հակադրություն այն ամենի, ինչը հայտնի էր դարեր շարունակ (ավելի ճիշտ՝ ինչը հայտնի էր համարվում), պարզվում է, որ «աշխատող կրետների» զգալի մասը (ավելի որոշակի՝ 56 %-ը) կյանքի ընթացքում փոխում է բույնը, և միանալով այլ պարսերի, բոլորովին էլ չի դառնում մարզինալ, որին, սովորաբար, էթե բացահայտ չեն հետապնդում, ապա միշտ ինչ-որ բանում կասկածում են և ընդհանրապես հագիվ են հանդուրժում: Նոր միջավայրում նրանք ունեն նույն «իրավունքները», ինչ բնիկները. նույն կերպ սնունդ են հավաքում, կերակրում և մեծացնում են սերնդին: Այստեղից կարելի է եզրակացնել, որ լոնդոնյան գիտնականների ուսումնասիրած կրետների պարսերը, որպես կանոն, «խառը միություններ» են, որոնցում տեղացիներն ու նորեկներն ապրում ու աշխատում են միասին: Առանց հատուկ էլեկտրոնային նշանների նրանց մեկը մյուսից անհնար է տարանջատել¹: Այս բացահայտումն ամբողջովին փոխեց սոցիալական միջատների մասին դարերով եկած պատկերացումները. նրանց մոտ բնակչության փոփոխությունն ու սոցիալական պատկանելության անհաստատությունը նորմ է: Ընդ որում՝ ակնհայտ է, որ միջատները հանգում են այդ նորմին միանգամայն բնական ճանապարհով. նրանք չունեն ո՛չ պետական հանձնաժողովներ, ո՛չ արագ ընդունվող օրենքներ, ո՛չ դատական գործընթացներ և ո՛չ էլ փախստականների ճամբարներ:

Գիտնականների նոր սերնդի այս բացահայտման իմացական մոդելը տարբերվում է նախորդ մի քանի սերունդների ուղեղներում «կարծրացած» մոդելից նրանով, որ այն արտացոլում է ժամանակակից պետությունների՝ կառուցման ազգային ձևից բազմամշակութայինի անցումը: Սա կարելի է բնորոշել որպես անցում «քարացած մոդեռնից» «հոսող մոդեռնի»²: Սրանցից առաջինը ողջ ջանքերը ներդնում էր տա-

¹ Sté u «О своих и чужих в социуме ос» // <http://gorod214.ru/ateneo/laboratoriya-izucheniya-prirody/o-svoih-i-chuzhix-v-sociume-os> 2011:

² Бауман З. Прощание с миром своих и чужих // «Вокруг света», 2011, № 12, с. 25.

րածքային ինքնավարության սկզբունքը պաշտպանելու և ամրապնդելու համար, ինքնավար տարածքների եզրերում կառուցում էր խուլ սահմաններ: Իսկ երկրորդի գալով սահմանները խախտվում են: Առօրյա լեզվում սա նշանակում է հրաժարում ձուլման ենթարկելուց և միաձևությանը ձգտելուց: Մենք աստիճանաբար գիտակցում ենք, որ միշտ պետք է համագոյակցենք մեզանից տարբերվող և մեզ համար անսովոր մի ինչ-որ այլ բանի հետ: Այսօր մարդիկ շարժվում են բոլոր ուղղություններով, սահմանները փոխափանցելի են: Որպես օրինակ կարելի է բերել Մեծ Բրիտանիան, որն այսօր ներգաղթյալների երկիր է: Չնայած այստեղ ներքին գործերի յուրաքանչյուր նոր նախարար փորձում է գերազանցել իր նախորդին արտասահմանցիների ներհոսքի դեմ նոր արգելքներ ու դժվարություններ ստեղծելու հարցում, այնուամենայնիվ գործընթացն առկա է: Սրա հետ մեկտեղ, ըստ վերջին հաշվարկների, Միացյալ Թագավորությունում ծնված գրեթե մեկ ու կես միլիոն մարդ այժմ բնակվում է Ավստրալիայում: Նմանատիպ պատկեր է նաև Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում, Իսպանիայում նբազմաթիվ այլ երկրներում³: Բացառություն են միայն մի քանի պահպանված անկլավներ, որոնցում գործում են 18-19-րդ դարերի անգլիացի փիլիսոփա Երեմիա Բենտամի առաջ քաշած իդեալական բանտի՝ պանօպտիկումի գաղափարը⁴. բնակիչները գտնվում են ապակեպատ բանտում, անընդհատ հսկողության տակ՝ առանց իրենց իմացության և որտեղ կարևոր է ոչ այնքան օտարներին ներս չըողնելը, որքան բնակիչներին, ավելի ճիշտ, հպատակներին ներսում (պետական սահմաններում) պահելը:

Այսօր գոյություն ունեն սոցիալ-տնտեսապես և մարդու իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից զարգացած բազմաթիվ երկրներ, որոնց բնակչությունը տարբեր էթնիկական ու ազգային համայնքների հավաքածու է, որտեղ «յուրայինների» և «օտարների» միջև սահմանը թե՛ վիճաբանությունների առարկա է: Միննույն ժամանակ այդ բաժանարար գիծը սահմանելու, պահպանելու և ոտնձգություններից հեռու պահելու իրավունքը սոցիալ-քաղաքական հեղինակությունների միջև մղվող պայքար է և նպատակ:

Ժամանակակից գլոբալ գործընթացների համատեքստում բազմաթիվ պետություններ հաղթահարել են ազգային պետություն կառուցելու արևմտյան մոդելը: Թողնելով այն անցյալում՝ նրանք այլևս չեն հետաքրքրվում օտարերկրացիների ձուլմամբ, այսինքն՝ չեն ստիպում նրանց մոռանալ և ջնջել իրենց նախկին «ես»-ը՝ խառնվելով տեղի բնակչության միատարր զանգվածին: Ուստի ընդունող երկրներում ձևավորվում է մշակութային գունագեղ պատկեր: Նմանատիպ փոփո-

³ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 27:

⁴ Տե՛ս «Электронная библиотека по философии», ч. 11, <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000657/st010.shtml>, էջ 220-221:

խությունն այլևս ընդմիջտ հաստատված է: Քաղաքները, հատկապես այնպիսի մեգապոլիսները, ինչպիսիք են, օրինակ, Լոնդոնը, Մոսկվան և այլն, վերածվել են յուրօրինակ «աղբանոցների», որտեղ լցվում են համաշխարհայնացման հետևանքով առաջացած բոլոր խնդիրները: Դրանք կարելի է համարել նաև լաբորատորիաներ, որոնցում վերամշակվում, փորձարկվում և կատարելագործվում են ոչ թե այդ խնդիրների լուծումները, այլ այդ խնդիրներն անհաղթահարելի համարելու և դրանց հետ համակերպվելու արվեստը: Առանձնացվում են համաշխարհայնացման մի շարք հետևանքներ, որոնցից մեկը նախ և առաջ իշխանության ու քաղաքականության տարանջատումն է, նախկինում բացառապես քաղաքական ինստիտուտներին պատկանող գործառույթների տեղաշարժը՝ ինչպես հորիզոնական (օրինակ՝ շուկաների փոխանցումը նրանց), այնպես էլ ուղղահայաց (անցումը հասարակական մակարդակից անհատական, կենցաղային, քաղաքական մակարդակ): Համաշխարհայնացման գործընթացի համատեքստում առանձնակի կարևորություն ունեն միգրացիոն գործընթացները, առաջացել են գլոբալ միգրացիայի նոր մոդելներ ու ձևեր:

Միգրացիայի նոր ձևերը հարցականի տակ են դնում քաղաքացիության և ազգային ինքնության, կոլեկտիվության ու անհատականության, բնակչության վայրի և անձնական համամասնության զգացումի սովորական փոխհարաբերությունները: Ընդունենք դա, թե ոչ, բայց հաստատվելով բազմաթիվ ինքնավար օբյեկտներում, որոնք սովորաբար կոչվում են պետություններ, մարդիկ Պանամայի կրետների նման ինչ-որ ժամանակ անց ի վիճակի են լինում գոյատևելու առանց որոշակի կենտրոնի: Եվ սա այն դեպքում, երբ այդպիսի ակնհայտ, ամենագոր և հեղինակավոր ընդհանուր կենտրոնի բացակայությունը իշխանություն ունեցողների և դրան ձգտողների համար դառնում է այդ դատարկությունը լցնելու մշտական ձգտում:

«Կենտրոնը» կորցրել է իր «կենտրոնայնությունը», ազդեցության և իշխանության միջև խզվել է նախկինում շատ մերձ և փոխկապակցված կապը: Տնտեսական, ռազմական, ինտելեկտուալ, նույնիսկ գեղագիտական հզորության և հեղինակության խտացման առանձին ոլորտներն այլևս չեն համընկնում (եթե, իհարկե, անցյալում համընկնում էին): Եթե գծենք աշխարհի տարբեր քարտեզներ՝ մեկի վրա նշելով այն տարածաշրջանները, որտեղ այս կամ այն քաղաքական սուբյեկտներն ունեն նշանակություն և ազդեցություն համաշխարհային արտադրության ոլորտում, մյուսի վրա՝ նույնը առևտրի ոլորտում, երրորդի վրա՝ ֆինանսական ներդրումների, չորրորդի՝ ռազմական հզորության, հինգերորդի՝ գիտության ոլորտում, մյուսի վրա այն, ինչ վերաբերում է գեղագիտական հաջողություններին, ապա այդ քարտեզները ոչ մի կերպ չեն համընկնի: Եվ եթե այս ամենը գունավորվի, ապա ցանկալի չէ գույները

մուգ անել, որպեսզի դրանք հնարավոր լինի ջնջել, քանի որ այսօր ազդեցության և հեղինակության փխրուն հիերարխիայում ցանկացած երկրի կարգավիճակ անկայուն մեծություն է:

Ուստի, եթե փորձ է արվում մոլորակի գործընթացները իմաստավորել հին սովորույթով, շարունակվում է ուժերի հարաբերակցության մտահայեցողական պատկերի կառուցումը՝ օգտագործելով այնպիսի կատեգորիաներ, ինչպիսիք են կենտրոնը և պերիֆերիան, հիերարխիան, գերազանցությունն ու անլիարժեքությունը. այդ հասկացությանին ապարատը դառնում է ոչ թե օգնող, ինչպես նախկինում, այլ խոչընդոտող:

Այժմ յուրաքանչյուր սուբյեկտ իր ինքնությունը ձեռք է բերում շրջակա աշխարհի հետ իր փոխհարաբերությունների անընդհատ վերանայմամբ: Սեփական «ես»-ի ձևավորումը, ավելի ճիշտ՝ վերաձևավորումը, դառնում է խնդիր իր ողջ կյանքի համար, որը երբեք մինչև վերջ չի լուծվում, իր գոյության ընթացքում ինքնությունն այդպես էլ չի ստանում վերջնական տեսք և իրացում: Պատճառն այն է, որ երբեք հնարավոր չի լինում սպառել շրջակա միջավայրին հարմարվելու անհրաժեշտությունը, քանի որ անդադար փոխվում են կյանքի պայմանները, իսկ դրա հետ մեկտեղ՝ վտանգների սպեկտրն ու հնարավորությունների հավաքածուն: Այդ անավարտությունը տրված է ի սկզբանե, ինքնիրացումը հնարավոր չէ հասցնել ավարտի, որտեղից էլ առաջ են գալիս լարվածությունն ու անհանգստությունը: Դրանց հաղթահարումն այնքան էլ հեշտ չէ, և որևէ «դեղամիջոցի» բացակայությունը բացատրվում է նրանով, որ ինքնանույնականացման գործընթացը որոշվում է մարդկային երկու հիմնարար արժեքներով՝ ազատությամբ ու ապահովությամբ: Սրանք երկուսն էլ հավասարապես անհրաժեշտ են արժանապատիվ կյանքի համար, սակայն դժվար է դրանք համատեղել և դրանց միջև ստեղծել իդեալական հավասարակշռություն: Ընտրելով ազատությունը՝ մենք ստանում ենք ավելի քիչ ապահովություն, և հակառակը՝ հասարակության պաշտպանությունն իր հետ հաճախ բերում է ազատությունների սահմանափակում: Եվ քանի որ ապահովության պակասն ու ազատության կորուստը մեզ համար հավասարաչափ անընդունելի են, դրանց ցանկացած համադրություն մեզ չի բավարարում: Այդ իսկ պատճառով այս երկուսի նկատմամբ ձգտումներն անընդհատ տատանվում են՝ մեկ դեպի ազատություն, մեկ դեպի ապահովություն:

Հատկանշական է, որ սոցիալականացումը գծային և միակողմանի ուղղորդված գործընթաց չէ (ինչպես մինչև վերջերս ընդունված էր կարծել): Ընդհակառակը, այն անհատի ազատ ինքնորոշման և ապահով գոյության ձգտումների փոխազդեցության բարդ մեխանիզմ է: Մարդը կարող է ապահովություն ձեռք բերել միայն այն դեպքում, երբ նրա ընտրությունը հավանության է արժանանում հասարակության կողմից և վավերացվում է նրա համար նշանակություն ունեցող խմբի կամ

խմբերի լիազորված ներկայացուցիչների կողմից:

Ինքնության վերաբերյալ ժամանակակից դատողություններում առաջարկվում է հրաժարվել «արմատներ», «հիմքի կորուստ», «արմատներից կտրվել» այլաբանություններից⁵: Դրանք ենթադրում են, որ անհատն իր մի վճռով և դրան հետևող քայլով միանգամից դուրս է գալիս, կտրվում է իր հարազատ սոցիումի խնամակալությունից, ընդ որում՝ մեկընդմիջտ: Ավելի ճիշտ կլիներ ասել, որ անհատները «զցում և բարձրացնում են խարիսխներ», քանի որ իրականում, ի տարբերություն «արմատների» կամ «ակունքների» կորստի, «խարիսխ բարձրացնելը» անշրջելի կամ, դրանից ավելի վատ, անուղղելի չէ: Եվ կարելի է միևնույն հաջողությամբ «խարիսխ զցել» բազմաթիվ մոտիկ ու հեռու «նավահանգիստներում»՝ նայած, թե ուր կտանի քեզ ճակատագիրը:

Ժամանակակից աշխարհի իրողություններում մի հանրային պատկանելը գործնականում հաջողությամբ կարելի է համատեղել այլ հանրայիններում մասնակցության հետ՝ համադրելով ամենաբազմազան տարբերակներ, և ամեննին պարտադիր չէ, որ դրա պատճառով մարդը որևէ կողմից ենթարկվի հալածանքների կամ մեղադրանքների: Համապատասխանաբար, պատկանելության կապերը դադարում են այնքան սերտ լինելուց, որքան անցյալում: Որպես կանոն, տարբեր կուլտիվներում զուգահեռ ներգրավվածությունը թուլացնում է այդ կապերը՝ ազատելով դրանք նախկին լարվածությունից և միևնույն ժամանակ այս կամ այն կուլտիվի կողմից սեփական արժեքների պարտադրման ցանկությունից: Անձն ամբողջությամբ չի պատկանում ինչ-որ հանրային, քանի որ նա ամեն բոլոր գգում է բազմաթիվ պատկանելություններ: Այժմ մարդն ինքն է ընտրում որևէ հանրային իր ներգրավվածության աստիճանը (չափը), տվյալ հանրային տրամադրում է իր մի մասը միայն, ինչը չի համարվում կամ դառնում կեղծավորություն կամ դավաճանություն: Այդ իսկ պատճառով մշակութային «հիբրիդները» գնահատվում են ավելի շուտ դրական և խրախուսվում են, քան ենթարկվում են դատապարտման ու մերժման: Դրանք մշակութային ու սոցիալական հաջողությունների ժամանակակից սանդղակում գրավում են շատ ավելի բարձր դիրքեր: Բազմակողմանիությունն այդ աստիճանով վեր բարձրանալու հնարավորություն է տալիս: Եվ ընդհակառակը՝ եթե դատապարտված ես ընդմիջտ մնալու արժեքների ու կեցության ձևերի փակ և ինքնաբավ միայն մեկ համակարգի շրջանակներում, ապա դա կդիտվի որպես սոցիումալոգիային անպահանջություն ու թուլության նշան: Հնաոճ, ինտեգրացնող հանրայինները, որոնք ամեն կերպ փորձում են վերահսկել իրենց անդամներին, ամբողջությամբ կորցրել են հեղինակությունը և այժմ հիմնականում կամ բա-

⁵ Տե՛ս **Байман 3.**, նշվ. աշխ., էջ 31:

ցառապէս գոյատևում են հասարակական հիերարխիայի ցածրագույն մակարդակներում:

Արդյո՞ք մեր հասարակական կյանքում անցողիկ, դինամիկ ու թեթև տարվածություններին կրկին փոխարինելու կգան երկարատև, կայուն ու լուրջ հարաբերությունները: Եթե հասարակական կյանք ասելով հասկանանք ազգային պետությունը ներկայացնող ինստիտուտներից սպասարկվող և դրանցով սահմանափակված ոլորտը (ինչպէս հիմնականում եղել է ժամանակակից պատմության ընթացքում), ապա պատասխանը հավանաբար կլինի բացասական: Հասարակական միջավայրն այժմ կազմակերպվում է բոլորովին այլ կերպ, ուստի շատ մեխանիզմներ, որոնք երաշխավորում էին այդ միջավայրի բեմում ընթացող ներկայացումների հաջողությունը, վաղուց զիջել են իրենց դիրքերը:

Առաջադրված հարցին դրական պատասխան տալու համար կանոն, գլոբալ հասարակական միջավայրի պահանջ: Համաշխարհային քաղաքականության ստեղծման համար անհրաժեշտ է համապատասխան համաշխարհային բեմ: Եվ պատասխանատվությունը ևս պետք է դառնա համամարդկային: Պետք է ընդունել, որ այս մոլորակի բոլոր բնակիչները թե՛ հիմա, թե՛ ապագայում միմյանցից կախված են: Այն, ինչ անում է կամ հրաժարվում է անել մեզանից մեկը, ազդեցություն է թողնում մնացած բոլորի վրա. ոչ ոք չի կարող հույս դնել «փոթորիկներից» պաշտպանվելու իր անձնական «թաքստոցի» վրա՝ Երկրի որ ծայրում էլ ծնված լինի: Համաշխարհային պատասխանատվությունը նվազագույնը ենթադրում է համընդհանուր խնդիրներին նայել ուղիղ՝ առանց դրանց բնույթը խեղաթուրելու: Այն հիմնված է այն համոզման վրա, որ ողջ աշխարհի համար իսկապէս արդյունավետ լուծումներ կարելի է գտնել միայն գլոբալ փոխհարաբերությունների և փոխգործակցության ողջ համակարգը վերանայելու և վերակառուցելու միջոցով: «Գլոբալ տնտեսական գործարքներն ազգային կողմնորոշվածություն ունեցող գործունեության համեմատ տեղի են ունենում այնպիսի մակարդակում, որին չի հասել և ոչ մի դարաշրջան, և դրանք միջնորդավորված կամ չմիջնորդավորված ազդում են ժողովրդական տնտեսությունների վրա մինչ այժմ չլսված չափերով»⁶: Համաշխարհային տնտեսության դժվար կանխատեսելի կամայականություններից ինչ-որ բան քաղելու կամ սեփական կորուստները կրճատելու ցանկությունը պետք է փոխարինվի այնպիսի կարգերի ձգտմամբ, որոնց դեպքում աշխարհի ցանկացած անկյունում կիրառվող տնտեսական նախաձեռնություններն այլևս չեն բխի տվյալ պահին օգուտ ունենալու նկատառումներից, կորստի և շահույթի հարաբերակցության գնահատման ժա-

⁶ Хабермас Ю. Постнациональная констелляция и будущее демократии // Политические работы. М., 2005, с. 280.

մանակ հաշվի կառնվեն սոցիալական հետևանքները: Ուստի, եթե օգտվենք Յու. Հաբերմասի բանաձևից, ապա հարկավոր է մշակել այնպիսի քաղաքականություն, որը «կպատասխանի» գլոբալ շուկաներին⁷:

Գլոբալացման հետևանքով առաջացած խնդիրներով մտահոգված են բազմաթիվ արհեստավարժներ, ովքեր զգում են, գլխի են ընկնում, կասկածում են՝ ինչ պետք է անել: Սակայն դժվար է կանխորոշել, թե մեծ տերությունների կողմից աշխարհաքաղաքական ինչպիսի բեմադրություններ տեղի կունենան, որոնց հետևանքով համաշխարհային սոցիոմշակութային դիսկուրսիվ կարգի հաստատման գործընթացը կարող է մտնել փակուղի: Ներգաղթյալների հոսքերը եվրոպական տարբեր երկրներում առաջացրել են մի շարք խնդիրներ, ինչի պատճառով էլ առաջ է եկել մի տեսակետ, որը կասկածի տակ է դնում բազմամշակութայնության նախագծի իրագործման հնարավորությունը: Սակայն այդ տեսակետի հակառակորդներն առաջ են քաշում մի շարք կոնկրետ փաստարկներ, որոնց մասին իր հարցազրույցում խոսում է Եվրոպական պրոգրեսիվ հետազոտությունների ֆոնդի նախագահ Միսիմո դը Ալեման: Եվրանյուզի թղթակցի այն հարցին, թե արդյոք նա համամիտ է, որ գնալով ավելանում են ներգաղթյալների մասին Եվրոպայի հնչեցրած մարդասիրական հայտարարությունների և նրանց գործնական քայլերի միջև հակասությունները, նա պատասխանում է. «Այո՛, ես ձեզ հետ համաձայն եմ: Միգրանտները մեզ պետք են: Որովհետև եթե մենք ցանկանում ենք պահպանել երիտասարդության և թոշակի անցած մարդկանց միջև հավասարակշռությունը, ապա ներգաղթյալներն անհրաժեշտ են: Հենց Եվրոպական հանձնաժողովն է հայտարարել, որ հաջորդ տասնհինգ տարվա ընթացքում Եվրոպային հարկավոր կլինի մոտ 30 մլն ներգաղթյալ: Այսօր գոյություն ունի 333 մլն աշխատունակ եվրոպացի, սակայն հաշվի առնելով այսօրվա ծնելիության ցուցանիշը (որը շարունակում է նվազել)՝ մոտակա 40 տարիների ընթացքում նրանց թիվը կհասնի 242 մլն-ի: Այդ բացը լրացնելու համար հարկավոր է, որպեսզի Եվրոպա տեղափոխվի 30 մլն նոր բնակիչ, հակառակ դեպքում նրա տնտեսությունը, դրա հետ միասին նաև մեզ այդքան հաճելի կյանքի բարձր որակը կոչնչանան: Այնպես որ միգրանտները մեր գոյության միջոցն են, այլ ոչ թե վտանգը: Մեզ անհրաժեշտ է համաեվրոպական իմիգրացիոն քաղաքականություն, որը մինչ օրս բացակայում է...»⁸:

Այս խնդիրը վերաբերում է մշակութային հիբրիդների, բազմամշակութային համակարգի ստեղծման գործընթացին, որն անխուսափելիորեն հանգեցնում է «նոր» մարդկանց հոսքի: Մշակութային փոխներթափանցումները կարող են հարստացնել ու վերաիմաստավորել ինչպես

⁷ St' u **Хабермас Ю.** Учиться на опыте катастроф? Диагностический взгляд на «краткий» XX век // Политические работы, էջ 228-230:

⁸ <http://ru.euronews.com/2012/04/12/d-alema-merkel-represents-a-selfish-europe/>

եվրոպական, այնպես էլ այլ քաղաքակրթությունները և դրանցում բացահայտել նոր ստեղծագործական ներուժ: Սակայն սեփական մշակույթի եզակիությունից կամ, այլ կերպ ասած, «յուրայինների» ինքնատիպ արժեքներից հրաժարվելու և այլ մշակութային փոխհատուցման սահմանները բավականին խոցելի են: Որպեսզի բնիկների և նորեկների կամ յուրայինների ու օտարների համատեղ կեցությունը չդառնա մշակութային ժառանգության կորստի պատճառ, այն պետք է հիմնվի քաղաքակրթական «հասարակական պայմանագրի» սկզբունքների փոխադարձ հարգանքի վրա:

Բանալի բառեր – *յուրային, օտար, բազմամշակութայնություն, ինքնություն, միգրացիա, բնիկ, ներգաղթյալ, հանդուրժողականություն, համաշխարհայնացում*

КАЗАР АВЕТИСЯН – *Взаимоотношения Своего и Чужого в контексте мультикультурализма.* – В статье рассматривается, как в рамках современных глобализационных процессов миграционные движения и связанные с ними межкультурные взаимопроникновения влияют на возникновение культурных гибридов. Поскольку идеальная гармония между свободой личности и её защищённостью невозможна, современный человек непрерывно конструирует собственную идентичность. Именно в этом контексте на смену “потере корней”, “отказу от истоков” и подобным им понятиям пришла аллегория “бросить якорь и поднять”. Она утверждает, что люди способны сосуществовать в какой угодно культурной среде. Это и породило идею мультикультурализма, которая может осуществиться лишь в условиях полной толерантности и всеобщего “договора”.

Ключевые слова: *свой, чужой, культурное многообразие, идентичность, миграция, иммигрант, толерантность, глобализация*

GHAZAR AVETISYAN – *The Relation of the Local and the Stranger in the Context of Multiculturalism.* – In contemporary global processes migrations and intercultural mutual penetrations as well as the emergence of cultural collages and hybrids stand out with their influence. Due to incompatibility, and the impossibility of ideal harmony of human freedom and security, the contemporary man is in the process of constant identity creation. In this context expressions such as “Loss of roots”, “Rejection of one’s roots” etc. was replaced by the allegory of “Dropping and raising the anchor”. As a result of dropping and raising anchors, humans can end up in various cultural environments. This phenomenon has brought forth the idea of multiculturalism, which can become reality only thanks to tolerance and general “agreement” .

Key words: *local, stranger, multiculturalism, identity, migration, native, immigrant, tolerance, globalization*